

Dertien natuurmusea leren twee jaar lang samen*

Marianne Benning [voormalig Projectcoördinator Leren doe je Samen; marianne@vsc-netwerk.nl]

Yuri Matteman [Hoofd Educatieve Ontwikkeling, Naturalis; yuri.matteman@naturalis.nl]

Shirley Jaarsma [coördinator Educatie & Publiekszaken, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; jaarsma@hetnatuurhistorisch.nl]

Begin 2016 startte voor de afdeling educatie van Het Natuurhistorisch een nieuwe samenwerking met dertien collega-natuurmusea: Leren doe je Samen. Een gezellige, leerzame en soms intensieve periode volgde. Elke twee maanden werd er in een ander museum vergaderd, maar werden ook nieuwe ontwikkelingen gepresenteerd, waardoor we de andere natuurhistorische musea in het land goed hebben leren kennen. Dit artikel is een samenvatting van wat er gedurende de tweejarige samenwerking allemaal gebeurd is.

Ruim twee jaar lang verbond het project Leren doe je samen een gedreven groep van 22 mensen met een sterk gezamenlijk doel: kinderen verwonderen, ze enthousiast en nieuwsgierig maken naar de rijkdom van de natuur. We zagen het voor ons, soms letterlijk in onze musea: groepjes kinderen die tijdens een museale activiteit geprikkeld worden om vragen te stellen, en diezelfde vragen vervolgens door eigen onderzoek beantwoorden. Deze manier van werken vraagt om vaardigheden die juist nu heel belangrijk zijn: vragen kunnen stellen over de wereld om je heen, antwoorden te zoeken en die op waarde kunnen schatten. Wetenschapswijsheid, met andere woorden. Dat is vooral nodig om weloverwogen beslissingen te kunnen nemen in een samenleving die heel snel verandert.

Vertrekpunt project

In 2010 werd de Stichting Nederlandse Natuurhistorische collecties (SNNC) opgericht. Het samenwerkingsverband van elf aangesloten musea zorgt ervoor dat het natuurhistorisch erfgoed vanuit een gezamenlijk oogpunt wordt beheerd, onderzocht en gepresenteerd. Hierin wordt met vol vertrouwen samengewerkt door musea die op elkaar lijken, maar ook verschillend zijn in grootte, onderwerp en reikwijdte. In 2014 richtte Naturalis het Nature Learning Center (NLC) op, het expertisecentrum voor leren over natuurhistorie, natuur en wetenschap. Een van de belangrijkste doelstellingen van het NLC is om kinderen de mogelijkheid te bieden altijd een volgende stap te kunnen zetten in hun enthousiasme voor (onderzoek aan) de rijkdom van de natuur.

▲ De partners van Leren doe je Samen zijn verspreid over Nederland. (Martine Hermesen)

Tijdens inventarisaties van bestaand educatief aanbod ter voorbereiding van de oprichting van het NLC, bleek dat er bij alle SNNC-leden animo was om samenwerking op educatief gebied verder te onderzoeken. Er groeide naast enthousiasme een bewustwording van de noodzaak om serieuzer samen te gaan werken. Met als eerste resultaat een gezamenlijk educatief statement, waarin we onze educatieve uitgangspunten formuleerden: verwonderend, echt, relevant, onderzoek, wetenschapswijs en de positie in het onderwijsveld.

Samenwerkingsplan

Dankzij een bijdrage van het Mondriaanfonds kregen we de mogelijkheid om de wenselijke samenwerking op educatief gebied vorm te geven en het tweejarig project 'Leren doe je samen' in het leven te roepen. De eerste fase bestond uit het opstellen van een samenwerkingsplan. Hiermee konden de partners de gezamenlijke kwaliteit van het educatief aanbod verhogen. Het leverde ook inzicht op in de overeenkomsten, verschillen, sterkte punten en knelpunten binnen

de deelnemende musea op het gebied van leren, begeleiden en inhoud. Daarmee ontstond de gelegenheid tot het organiseren van een structurele educatieve samenwerking tussen de musea met natuurhistorische collecties, gebaseerd op gemeenschappelijkheid en gelijkwaardigheid. Zo kunnen we bijdragen aan een beter natuurhistorisch- en wetenschapsonderwijs en daarmee kennis, vaardigheden en houding van doelgroepen versterken.

Werkpakketten

Na de inventarisatiefase werd duidelijk dat er behoefte was aan een vijftal werkpakketten: richtlijnen, werkvormen, trainingen communicatie en projectmanagement. Het werkpakket richtlijnen richtte zich in eerste instantie op het formuleren van wat er verstaan wordt onder 'kwaliteit' in de doelstelling: de kwaliteit van de gezamenlijke educatie voor het onderwijs te verhogen. Gekozen is voor de insteek dat als er binnen dit project wordt gesproken over 'kwaliteit' er o.a. bedoeld wordt dat er goed aangesloten wordt bij de vernieuwingen in het onderwijs, met nu als eerste speerpunt onderzoekend leren. Vervolgens werd bekeken of het mogelijk is om de bedoelde kwaliteit van de educatieve activiteiten te borgen, voor nu en in de toekomst, door gebruik van een hulpmiddel. Na vele discussies en overleggen, en met input van docenten en experts, is een *rubric* ontwikkeld die bruikbaar is voor alle aan dit project deelnemende musea.

Omdat musea graag aansluiten bij actuele ontwikkelingen van het onderwijs, ging werkpakket-werkvormen op zoek naar werkvormen die passen binnen de nieuwste ontwikkelingen.

Vanuit Het Natuurhistorisch werd hier aan bijgedragen. Als uitgangspositie werd gekozen voor onderzoekend en ontwerpend leren (OOL). Het resultaat: een werkvormenwaaier met 45 voorbeelden van onderzoekende en ontwerpende werkvormen die musea inzetten tijdens de museumlessen.

Het doel van werkpakket trainingen was educatieve kennis en ervaring te bundelen, delen en vergroten.

▲ Een presentatie tijdens een tweemaandelijks vergadering, dit keer in Het Natuurhistorisch. (Shirley Jaarsma)

Ontwikkelaars en uitvoerders van de deelnemende SNNC-musea namen deel aan vier trainingdagen. Daarbij hoorde informatie vergaren over de nieuwste onderwijsontwikkelingen en didactieken als OOL, maar er werd ook onderzocht welke tips aan ontwikkelaars meegegeven kunnen worden om de uitvoerende medewerkers op een juiste manier te kunnen ondersteunen.

De leden van werkpakket communicatie hebben zich zowel bezig gehouden met de communicatie binnen het project, als met de communicatie naar buiten toe. De inhoud en resultaten van alle activiteiten moesten de verdiende aandacht krijgen. Naast het opzetten

van een Google-website, de inzet van sociale media en deelname aan de onderwijsconferentie van het Nederlands Instituut voor Biologie (NIBI), is ook heel bewust hulp gevraagd van de communicatiemedewerkers van de SNNC-musea.

Piloffase

De tweede fase van het project; de piloffase, moest duidelijk maken of dat wat er al geleerd was ook in de praktijk goed tot zijn recht kwam. Hoe is het om een onderzoekende les te maken? Hoe bevallen de richtlijnen in gebruik? En wat is de meerwaarde van het werken met een intervisiepartner? Nagenoeg alle musea hebben een testles ontwikkeld die uitvoerig langs de OOL-testlat is gelegd. Binnen Het Natuurhistorisch is de les Hap, Slik, Weg aangepast volgens de richtlijnen en met verschillende klassen getest.

Gelukkig stopt dit alles niet nu de officiële twee jaar van het project erop zitten. Gedurende het project hebben de educatieve afdelingen van de dertien musea elkaar goed leren kennen, van elkaar geleerd en elkaar geholpen met materialen, advies en soms complete educatieve programma's. Twee jaar leverde veel inspiratie, samenwerking, nieuwe inzichten en waardevolle trainingen op. Dit is niet onopgemerkt gebleven. Na het opstellen van het toekomstdocument waarin de meerwaarde, de opbrengsten en de wens voor de komende jaren verduidelijkt worden, is door de directeurs van de SNNC-musea toestemming gegeven om dit project in afgeslankte vorm voort te zetten. Een mooie beloning voor alle inzet, maar ook een geruststelling dat alles wat de afgelopen jaren is opgebouwd verder uitgebouwd kan gaan worden. ◀

Dit artikel is in gewijzigde vorm eerder verschenen als samenvatting in 'Leren doe je Samen, Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties, 2017. Project Leren doe je Samen. Ervaringen, do's en don't's'. De deelnemende musea zijn: De Bastei, Ecomare, Hortus Botanicus Leiden, Museum Natura Docet Wonderryck Twente, Museon, Museum Twentse Welle (inmiddels omgedoopt tot De Museumfabriek), Naturalis, Natuurmuseum Brabant, Natuurhistorisch Museum Maastricht, Natuurmuseum Fryslân, Teylers Museum, Universiteitsmuseum Utrecht en Het Natuurhistorisch.

▲ De educatiemedewerkers van de verschillende deelnemende musea. (Mark Prinsen)